

Oikeusministeriö

1/3

ASIA Rikosuhrimaksusta annetun lain soveltamisesta tuomioistuimissa

Rangaistustuomioiden tarkastaminen

Oikeuskanslerin tuomioistuimiin kohdistuvaan laillisuusvalvontaan kuuluu yhtenä osana käräjäoikeuksien rikosasioissa antamien rangaistustuomioiden tarkastaminen. Oikeusrekisterikeskus lähettää kuukausittain oikeuskanslerinvirastoon sen antaman erillisen ohjeen mukaisesti tarkastettavaksi osan käräjäoikeuksien Oikeusrekisterikeskukselle tekemistä päätöstietoilmoituksista. Ilmoitukset koskevat rangaistustuomioita, joissa seuraamuksena on ollut vankeusrangaistus sekä mahdollisia muita seuraamuksia. Ilmoitukset vastaavat tiedoiltaan rangaistus-tuomion tuomiolauselmaa. Satunnaiseen otantaan perustuva järjestelmä tuo tehokkaasti esiin toistuvat ja yleiset virheet.

Jos päätösilmoituksen perusteella on perusteita epäillä asiassa olevan virhe, yksittäinen asia pannaan oikeuskanslerinvirastossa vireille lähettämällä asiassa toimineelle puheenjohtajalle selvityspyyntö, jossa häntä pyydetään ottamaan kantaa mahdolliseen virheeseen ja kertomaan näkemyksensä. Tuomarin antaman selvityksen jälkeen oikeuskanslerinvirastossa arvioidaan mahdollisen virheen vakavuus ja päätetään laillisuusvalvonnallisesta toimenpiteestä, joka voi olla syyte, huomautus tai käsityksen lausuminen. Yleisin toimenpide on, että käräjätuomarin huomiota kiinnitetään huolellisuuteen ja tarkkuuteen säännösten noudattamisessa.

Toimenpiteiden jakaumat 2017 ja 2018

Vuonna 2017 annettiin käräjätuomarille huomautus seitsemässä tapauksessa siitä syystä, että vastaaja oli tuomittu rangaistukseen yhdestä tai useammasta vanhentuneesta teosta. Kolmessa-toista laillisuusvalvonnallinen toimenpide koski ehdollisen vankeusrangaistuksen koeaikaa. Neljässä tapauksessa toimenpiteeseen johtanut virhe oli kirjoitusvirhe tai muu siihen rinnastettava virhe. Lisäksi toimenpiteeseen johti muutamia yksittäisiä tapauksia.

Vuonna 2018 vireille pannuista asioista laillisuusvalvonnalliseen toimenpiteeseen on tähän mennessä johtanut neljä rikosuhrimaksua koskevaa asiaa, kaksi toimenpidettä on kohdistunut ehdollisen vankeusrangaistuksen koeaikaan ja yksi toimenpide ajokieltoon liittyvään asiaan. Suurin osa vuonna 2018 vireille pannuista asioista on vielä käsiteltävänä. Muutama vuonna 2018 vireille pantu asia ei ole johtanut lainkaan toimenpiteeseen muun muassa käräjätuomarin eläköitymisen johdosta.

OIKEUSKANSLERIN VIRASTO

Rikosuhrimaksua koskevaa tilastoa

Tarkastettaessa vuosien 2017 ja 2018 päätöstietoilmoituksia on oikeuskanslerinvirastossa havaittu erityisesti rikosuhrimaksun määräämiseen liittyviä virheitä ja puutteita. Vuonna 2017 oikeuskanslerinvirastossa tarkastettiin yhteensä 4065 päätöstietoilmoitusta, joiden perusteella pantiin vireille 16 rikosuhrimaksun määräämistä koskevaa asiaa. Vuonna 2017 vireille pantuista 16 asiasta 15 johti laillisuusvalvonnallisen toimenpiteen määräämiseen ja yksi on vielä käsiteltävänä.

Vuonna 2018 tarkastettiin 5511 päätösilmoitusta, joiden perusteella vireille pantiin 80 asiaa. Näistä rikosuhrimaksua koskevia selvityspyyntöjä lähetettiin kärjätuomareille 44 kappaletta. Mitä todennäköisimmin lähes kaikki tulevat johtamaan aikanaan laillisuusvalvonnalliseen toimenpiteeseen.

Havainnot

Oikeuskanslerinvirastossa kahden viime vuoden aikana tarkastetun aineiston perusteella rikosuhrimaksua ja sen määräämistä koskevat virheet ovat nousseet suurimmaksi asiaryhmäksi, jossa kärjäoikeuksille on lähetetty selvityspyyntöjä epäiltyjen virheiden perusteella. Virheiden määrä on myös lisääntynyt merkittävästi.

Kärjätuomareiden oikeuskanslerille antamissa selvityksissä usein selityksenä rikosuhrimaksun määräämistä jättämiselle on se, ettei syyttäjä ole haastehakemuksessa vaatinut rikosuhrimaksun määräämistä vastaajalle, taikka että rikosuhrimaksun määrääminen on yksinkertaisesti vain huomaamattomuudesta unohtunut.

Vuonna 2018 tarkastetusta aineistosta löytyi kolme tuomiota, joissa tuomari on vedonnut siihen, että rikosuhrimaksua ei ole määrätty, koska teot olisi yhdessä voitu käsitellä aikaisemmassa oikeudenkäynnissä, jossa rikosuhrimaksu on jo määrätty. Korkein oikeus on 23.1.2019 antanut ennakkopäätöksen (KKO:2019:4) tällaisessa asiassa ja sen mukaan rikosuhrimaksu tulee määrätä maksettavaksi myös sellaisessa tapauksessa, jossa rikokset olisi voitu käsitellä yhdessä aiemmassa oikeudenkäynnissä, jossa rikosuhrimaksu on jo määrätty.

Olen vuosittain välittänyt hovioikeuksille tuomioistuinten laillisuusvalvonnassani tekemiä havainnot, jotka voivat edesauttaa hovioikeuksien oman tarkastustoiminnan suunnittelua. Viime vuonna hovioikeuksille välitettiin yhtenä havaintona muun muassa rikosuhrimaksut ja niiden määräämiseen liittyvät laiminlyönnit kärjäoikeuksissa. Hovioikeudet toimittavat aikanaan oikeuskanslerille kertomuksensa alioikeuksiin kohdistamassaan valvonnassa tekemistään havainnoista, jonka perusteella arvioin omien jatkotoimieni tarpeen.

Johtopäätös

Rikosuhrimaksun tarkoituksena on vahvistaa rikoksen uhreille suunnattujen tukipalveluiden valtionrahoitusta rikosuhrimaksun tuottoa vastaavalla määrällä (HE 293/2014 vp). Rikosuhrimaksujen karttumisen ei ole ollut kuitenkaan odotusten mukaista (esimerkiksi Keskiuomalainen, 10.1.2019). Oikeuskanslerinviraston laillisuusvalvonnassa on edellä esitetyn mukaisesti voitu havaita, että maksun määräämisessä tuomioistuimissa on vielä puutteita, jotka vaikuttavat myös maksun karttumiseen.

Toimenpiteet

Saatan oikeusministeriön tietoon esittämäni näkökohdat rikosuhrimaksujen määräämisestä, niihin liittyvistä laiminlyönneistä sekä mahdollisesti niihin johtavista syistä.

Lähetän kirjeeni tiedoksi myös Rikosuhripäivystys ry:lle, joka oikeusministeriön päätöksen (21.12.2017) nojalla tuottaa ja tarjoaa vuosina 2018–2027 julkisena palveluvelvoitteena rikosuhridirektiivin mukaiset uhrien yleiset tukipalvelut.

Apulaisoikeuskansleri

Mikko Puumalainen

Oikeuskanslerinsihteeri

Henna-Riikka Välinen

OIKEUSKANSLERINVIRASTO

KÄYNTIOSOITE Snellmaninkatu 1 A, Helsinki
POSTIOSOITE PL 20, 00023 Valtioneuvosto

PUHELIN 0295 16001
TELEFAKSI 09 160 23975

E-MAIL etunimi.sukunimi@okv.fi
INTERNET www.okv.fi